

A projekt tapasztalatait bemutató hatástanulmány

A Gyermekvédelmi Központ Fejér Vármegye és jogelőd intézményének EFOP-1.2.7-16-2017-00027 azonosító számú „Fejér Megyei Gyermekvédelmi Központ ellátottjainak önálló életkezdési feltételeinek javítása” elnevezésű projektje 2019.09.01. napjától 2021. 12. 29. napjáig valósult meg.

A projekt támogatási összege: 37.318.031 Ft volt.

Projekt megvalósításának indokltsága:

A szakellátásba kerülő ellátottak száma évről évre emelkedést mutat, annak ellenére, hogy a születési számok csökkennek. Évek óta tapasztalt tendencia, hogy a bekerülő ellátottak nagy része traumatikus élményekkel érkezik a gyermekvédelembe, ezért személyiségük, pszichés állapotuk különösen sérülékeny. Sokkal többen küzdenek olyan mentális betegségekkel, mint a szorongás, a depresszió és az ezek nyomán kialakuló szerhasználat, szuicid viselkedés stb. A gyermekek rendkívül nehezen támogathatóak, irányíthatóak, kommunikációs és konfliktuskezelési nehézségekkel küzdenek.

A személyiségük sérüléséből adódó magatartási, szocializációs problémákkal bírnak, tanulási nehézségek és alulmotiváltság tapasztalható náluk, melyek gátolják a társadalmi integrációjukat, az önálló életkezdési törekvéseiket.

Jövőképpel nem rendelkeznek, ideális családi mintákat nem tapasztaltak, vérszerinti családjaik is segítő támogatásra szorúlnak.

A projekt céljainak meghatározása

A projekt célja, hogy a komplex programok hatására a gyermekvédelmi szakellátásban részesülők önfenntartó képessége fejlődjön, a sikeres családi életre felkészültebbé váljanak, szociális kompetencia szintjük emelkedjen, családi kapcsolataik erősödjenek, kialakuljon a szabadidő kulturált eltöltésének és az ismeretszerzésnek az igénye, vér szerinti családjaik bekapcsolódjanak a fenti célokat szolgáló tevékenységekbe, valamint a velük foglalkozó szakemberek aktívan részt vegyenek a fenti célokat szolgáló tevékenységekben, ismereteket szerezzenek és képességeik fejlődjenek az önálló életre való felkészítés területén. A projekt átfogó célja, hogy az otthonokban

élő, speciális ellátást igénylő fiatalok szociális kompetenciái fejlődjenek, a beilleszkedési zavarai enyhítése, és pszichés állapotuk rendezése. A projekt átfogó célja továbbá az iskolázottság arányának javítása, ezzel a társadalmi reintegráció megkönnyítése, az alapvető erkölcsi normák elfogadtatása. Mindezek közvetetten szolgálják szakmai képzettségük fejlődését is. A projekt rész céljai a következők:

- A célcsoport együttműködést és kooperációt segítő képességei fejlődjenek, képesség váljanak a munka világába való beilleszkedésre.
- Cél a résztvevők reális jövőképeinek kialakítása, elérendő célok megfogalmazása, cél, hogy olyan készségek birtokába kerüljenek, melynek segítségével reális életpályát vázolhatnak fel maguknak.
- az intézmény módszertani működésének megújítása, a sikerrel alkalmazott módszertanok, eljárások, programelemek beépítése a folyamatos munkamenetbe.
- a segítő munka meghatározása, egyértelműsíteni, hogy mikor mit kell a segítő szakembernek tennie a segített gyermekek érdekében.
- kreatív problémamegoldó képességek fejlesztése, amely szolgálja a közvetlen célcsoportba tartozók alkalmazkodó képességét az élet minden területén.
- szexuális önismeret és partnerismeret fejlesztése, megfelelő felelősségérzet kialakítása
- az érzelmi, magatartásbeli és szociális fejlesztés, önbizalom és önbecsülés kialakítása mozgásterápia eszközeivel.
- érzelemkifejezés javítása, agressziókezelés, reszocializáció a közösségépítés erejével.

A projekt céljainak igazodása a Széchenyi projekt célkitűzéseire, elvárásaihoz

- A szakellátásban nevelkedő kiskorúak praktikus intelligenciájának, valamint a szociális kompetenciájának fejlődése.
- A devianciáik csökkenése, a mentális és szociális hátrányaik mérséklődése.
- Az iskolai teljesítményeik javulása, tanulás iránti motiváltságuk erősödése.
- A teljesített feladatokban rejlő örömeik megélése, a munkára nevelés eredményeinek megjelenése.
- A társadalmi részvételük erősödése, valamint az önálló érdekérvényesítési eszköztár kialakítása.

A fenti célok megvalósítása érdekében több programelemet használtunk, és különféle szaktudással rendelkező szakembert vontunk be. A célok elérése érdekében többféle módszert alkalmaztunk, amelyek kiegészítették egymást. Jelen volt az egyéni és a közösségi fejlesztés, valamint a hozzátartozók bevonásával a családi kapcsolatok erősítése is. A célcsoporttal foglalkozó szakemberek számára biztosított szemináriumok egyfajta szakmai műhelyként működtek, és nyújtottak segítséget a szakemberek számára. A szabadidő hasznos eltöltésére irányuló programelemek tartós élményt nyújtottak a résztvevőknek, és hozzásegítette őket minőségi programokhoz, élményekhez.

Közvetlen célcsoport:

Projektünk célcsoportja a Fejér Megyei Gyermekvédelmi Központ ellátotti köre volt, az ideiglenes hatállyal elhelyezett és nevelésbe vett gyermekek és utógondozói ellátottak. 802 fő. A projekt közvetlen célcsoportjába nagyobb részben vontunk be ellátottakat a gyermek- és lakásotthoni szférából, mert tapasztalatunk szerint ezen ellátotti kör veszélyeztetettebb, mint a nevelőszülői családokban nevelkedő gyermekek. Ennek oka, hogy a nevelőszülőnél nevelkedő gyermekek mögött a családot helyettesítő nevelőcsalád áll, melyből adódóan a kötődések és az egymásra figyelés alakulása eredményesebben alakul, valamint a gyermekek személyiség állapota jobb, stabilabb. A lakás- és gyermekotthoni szférában elhelyezett gyermekek 12 év feletti, jobban sérült a személyiségük, összetettebb problémákat hordoznak.

Közvetett célcsoport:

Közvetett célcsoportként tekintünk az intézményben ellátottak hozzátartozóira, szüleikre, nevelőszüleikre és testvéreikre. Az ellátottak számából következően 600-800 fő elérését terveztük. A nevelőszülők több, mint fele három, vagy annál több szakellátásban nevelkedő gyermek és fiatal felnőtt ellátását biztosítja. A közvetett célcsoportba tartoztak továbbá az intézménybe dolgozó, gyermekekkel foglalkozó szakemberek, akiket a számukra szervezett szemináriumokkal kívántunk elérni, amelyek során rendszeres szupervízió, esetmegbeszélés, konfliktuskezelés, krízisintervencióval kapcsolatos továbbképzések, relaxációs lehetőségeket biztosítottunk.

A projekt megvalósítása az intézmény szakmai egységeiben történt: Sárbogárd, Mezőfalva, Előszállás, Dég, Utógondozói Otthon, Velence, Martonvásár, Székesfehérvár vonatkozásában valamint a nevelőszülői hálózat ellátotti körében.

Jelen hatástanulmány elkészítése a teljes érintetti kör vonatkozásában nem tudott megvalósulni, hiszen az intézményben, az elmúlt években megvalósított szerkezeti átalakítások, egyházi kiszervezések két szakmai egységet a dégít és a székesfehérvárit, valamint a teljes nevelőszülői hálózatot érintették.

Jelen hatástanulmány elkészítését a jelenlegi intézmény sárbogárdi, mezőfalvai, előszállási, utógondozói otthoni, martonvásári és velencei szakmai egységek vonatkozásában tudtuk megvalósítani.

Az elért eredmények, a megvalósított programok egyénekre és közösségre gyakorolt hatása programelemenként:

Családi nap program:

„Hogy mi a család? Nem tudom, de azt remélem, hogy nekem jó családom lesz .” – ez a válasz érkezett egy kamasz gyerektől, akit arra kértünk, hogy fogalmazza meg a család fogalmát . Az ember magánéletének sikerességét boldog, kiegyensúlyozott családi léte alapozza meg bármely életkorban. Az ember társas lény, a családi együttélés számára a legtermészetesebb együttélési forma, amely testi, lelki, szellemi fejlődése számára a legkedvezőbb. Ezen még az sem változtat, hogy egyes kultúrákban más és más elképzelések élnek arról, hogy kik alkotják a családot, azt viszont fontosnak tarjuk megállapítani, hogy a kapcsolatok, és a gyökerek, a hovatartozás, a származás, az érzelmi viszonyok mind-mind meghatározói az ember identitásának, és annak fejlődésének.

A családi napon meghívást kaptak azon gyermekek szülei és testvérei, akik rendszeres kapcsolatot tartanak a gyermekekkel.

A tervezés során az első alkalomra a kirándulós tevékenységeket, a második alkalomra pedig a helyi szinten megvalósuló eseményeket valósítottuk meg.

Mindezen programok lehetőséget adtak a családi kapcsolatok elmélyítésére egy közös feladaton keresztül, az élmények meghatározóak voltak mindenki számára.

Több szakmai egységben beszámoltak munkatársaim arról, hogy ezen megvalósított programok segítettek az ellátottak vér szerinti családtagjainak és az intézményben dolgozó szakembereknek a megismerkedését, segítettek a későbbi kommunikációt, kapcsolattartást az intézmény és a vér szerinti család között. Több gyermeknél emelkedett a gondozási helyen megvalósult, majd az időszakos kapcsolattartások száma is, mely elősegítette a későbbi hazagondozást.

A megvalósított projekt hatására, a vér szerinti családtagokkal közös élmények szervezését akár kirándulás formájában, akár a gondozási helyen szervezett közös program formájában több szakmai egységben az elmúlt években is hagyományosan megvalósították munkatársaim.

Jövőkép kialakítását célzó programsorozat - "Te vagy a Jövő"

A legnagyobb erőpróba az, hogy a fiatalokat felkészítsük a XXI század kihívásaira. A versenyhelyzet egyre fokozódik, az új információ mennyisége évről évre megsokszorozódik, az információ terjedési sebessége pedig exponenciálisan növekszik. Ahhoz, hogy a fiatalok valóban sikeresek lehessenek életük során, szükségük van jellembeli, életvezetési és interperszonális kompetenciák elsajátítására és gyakorlására is.

A „Te vagy a jövő” című programunk során olyan kompetenciafejlesztő foglalkozásokat tartottunk a fiataloknak, melyben igyekeztünk a mai kornak megfelelő ismeretekkel, a technikai fejlődés legmodernebb vívmányaival megismertetni a fiatalokat élménypedagógiai eszközökkel.

Kiemelten fontosnak tartottuk, hogy megismertessük ezeket a lehetőségeket azokkal a fiatalokkal is, akik helyzetüknél fogva hátrányból indulnak. Továbbá fontos volt rávilágítani arra is, hogy milyen kompetenciák rejtőznek bennük és úgy orientálni őket az oktatásban, hogy kinyissuk az érdeklődésüket, és megadjuk nekik ugyanazt a lehetőséget, mint kortársaik.

A fiatalok érdeklődve és aktívan vettek részt a foglalkozásokon, látható volt rajtuk, hogy bizonyos területek megérintették őket, és mindenki talált magának olyan területet, melyben el tudja képzelni a jövőjét, de legalábbis foglalkoztatja. Ha már azt sikerült elérnünk, hogy motivált az új dolgok megismerésére, és a tanulásra, akkor sokat tettünk.

Több gyermeknek segített ezen programelem a pályaválasztásban, az iskolai szakkör vagy iskolán kívüli szabadidős program kiválasztásában.

Énképük erősödött, jövőkép kialakítása iránti igényük, motiváltságuk nőtt, magasabb érdeklődést mutatnak azok iránt a tevékenységek iránt, amelyek segítik őket új dolgok kipróbálására, új lehetőségek megismerésére.

Kooperációs, kommunikációs képességfejlesztését szolgáló programsorozat

A különböző élethelyzeteket megvizsgálva látható, hogy szinte egyetlen emberi aktivitás sem valósulhat meg valamilyen kommunikáció nélkül. Így a kommunikáció többnek bizonyul, mint egyszerű kognitív képesség. A kommunikációs kompetencia végső soron olyan komponenskészlet, amely a szociális helyzetben való megfelelő viselkedés funkcióját tölti be. A kommunikációban ugyanis a személyiség egésze megnyilvánul, ezért ez egy olyan összetett kompetencia, amely a kognitív, szociális, személyes és speciális kompetenciákon alapul.

A különböző programelemek rámutattak a kommunikációs fejlesztés jelentőségére: a

kommunikációs hatékonyság ugyanis fontos kritériuma az önmegvalósításnak, a kommunikáció biztosítja az önkiteljesedést, a személyiségfejlődést és a személyközi kapcsolatokat kiteljesedésének folyamatát. Annak érdekében, hogy a célcsoportot az önálló életvitelre felkészítsük, elengedhetetlen volt a kommunikáció és kooperáció fejlesztése játékos csoportfoglalkozások formájában .

A Kooperációs, kommunikációs képességfejlesztését szolgáló programsorozat "Mondod..., de hogyan? Érted?" célja a gyermekotthonban élő gyermekek, tanulók fejlesztése, a konfliktusok megoldásának elősegítése.

A kommunikációs nehézségek melyekkel a gyermekek bírnak rendkívüli módon megnehezíti a megértést és a megértetést az ellátottak és a szakemberek között, valamint rendkívül sok esetben a gyermekek egymás közötti kommunikációs nehézségei okozzák a konfliktusaikat és ezen konfliktusok kezeléséhez sem rendelkeznek a megfelelő módszerrel, megoldási eszközökkel.

A kommunikáció és a konfliktuskezelés fejlesztése nem kizárólag ezen projekt keretében, hanem folyamatosan feladat a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek számára. Ezen programsorozat közben alkalmazott módszerek segítették a gyermekeket és a módszerek megtanulása és a továbbiakban történő alkalmazása segítette az intézményben dolgozó szakembereket abban, hogy a projekt lezárását követően is fejleszthessék a kommunikációs, kooperációs, konfliktuskezelési képességeket, és ezáltal a gyermekek egyénileg illetve kisközösségi szinten is jelentős fejlődést érhetnek el. Ezen eredmények pozitívan befolyásolják a projektben részt vevő ellátottak hosszú távú szocializációs folyamatait, segítik a társadalmi integrációjukat, a közösségben való működésüket.

Mozgásterápiás foglalkozások

A mozgásterápiás foglalkozások során, melyben volt táncterápia, jóga és fejlesztő gyógytorna, a következő célok valósultak meg. Hiperaktív és figyelemzavaros diákok teret kaptak, hogy kifejezzék aktív impulzusaikat és megtanulják kontrollálni őket. Szocializációs zavarokkal rendelkező fiatalok a terápiás csoporttámogató közegében visszajelzéseket kaptak társaiktól és új (verbális és nonverbális) kommunikációs stratégiákat próbálhatnak ki. Testképzavarral, fizikai rendellenességekkel küzdő tanulók a testtudati munkának köszönhetően egészségesebb viszonyt alakíthattak ki a testükkel. Segítséget kaptak, hogy kifejezzék, megértsék és feldolgozzák érzelmi, családi problémáikat.

A mozgásterápiás foglalkozások során a projektben részt vevő gyermekek különböző készségeinek és képességeinek fejlesztésére került sor. Az egyéni fejlesztések keretében finommotorikus képességeket, egyensúlyi és erőnléti fejlesztéseket végeztünk, valamint különböző csapatjátékokat és labdajátékokat játszottunk a gyermekekkel. A mozgásnak rendkívül fontos szerepe van a fejlesztésben, a gyermekek egészségének megőrzésében, a hiperaktivitásuk és magatartászavaruk kezelésében, a csapatsportoknak és csoportos játékoknak pedig a szocializáció elősegítésében és a közösség formálásában van rendkívüli jelentősége. A projekt ezen elemében megismert játékok, feladatok alkalmazása a későbbiekben, a gyermek- és lakásotthonok mindennapi életébe történő beillesztése rendkívül hasznos az intézmény valamennyi telephelyén.

Szexuális felvilágosító célú programsorozat

Egyre több tanár és szülő fordul tanácsadóhoz azzal a kéréssel, hogy diákjaik, gyermekeik számára tartsak foglalkozásokat, órákat . Általános probléma, hogy a felnőttek nem tudnak mit kezdeni a fiatalok egyre korábban jelentkező szexuális érésével és érdeklődésével. Az érdeklődés egyébként mesterségesen szított, a szexuális töltetű videók, filmek nagyon gyorsan – 6-8 éves kortól (!) - felkeltik a gyerekek érdeklődését . A korán érkező szexuális ingerekkel, hatásokkal szemben a fiatalok védtelenek, és leginkább tévhitet, fél- és álinformációk alakítják drasztikusan szexuális ízlésüket – ami legtöbbször korántsem a felelősségteljes partnerkapcsolat irányába mutat .

Ellentétben azzal, hogy az iskolákban még mindig „szexuális felvilágosítás” zajlik, amely jellemzően: rövid, leginkább egyszeri alkalom, a veszélyekre koncentrálnak és a tiltásokat hangsúlyozza, jelen programsorozatunk kiscsoportos formában dolgozta fel a fiatalokkal a szexualitással kapcsolatos biológiai, mentális és párkapcsolati dimenziókat. Mint tudjuk, a tizenéves korosztály számára a veszélyek éppen a kipróbálandó dolgok közé tartoznak – és a tiltás igen kevésbé hatékony . Ezzel szemben kevés szó esik arról, milyen út vezet a kiegyensúlyozott, boldog szexuális élet felé . Azonban a célcsoportnál tapasztalható volt, hogy magas a szexuális aktivitás és esetleg a szexuális abúzus is előfordult a szakellátásba kerülést megelőzően.

Ezen programelem is lehetőségeinkhez mérten mindenképpen a jövőben is megvalósításra kerül az intézményben, hiszen a szakellátásban nevelkedő gyermekek szexuális felvilágosítása kiemelkedően fontos, hiszen rendkívül veszélyeztetettek a gyermekek mind a szexuális bűncselekmények, mind a korai szexualitás és a nem kívánt terhességek vonatkozásában.

Tanulás és Munkamotiváció felkeltését, fejlesztését segítő programsorozat

A kreativitás az alkotás művészete. Az a képességünk, hogy elképzeléseinket konkrét formába öntsük. A kreatív problémamegoldás egy olyan képesség, amelyet az élet minden területén alkalmaznunk kell. A kreativitás nemcsak a művészek, a színészek, a rendezők vagy az iparművészek kiváltsága, hanem mindenki számára fontos. A nap, mint nap felmerülő magánéleti, üzleti vagy munkahelyi kihívások megoldásához is szükségünk van a kreativitásunkra .

A kreatív, motiváció felkeltését szolgáló foglalkozások a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem oktatóinak együttműködésével valósultak meg. Minden alkalommal, a designnal kapcsolatos témákkal foglalkoztunk interaktív formában megismerve a szakmai anyagok tárházát, és annak felhasználási lehetőségeit. Ezzel párhuzamosan a feltárt ismeretanyagot a gyakorlati élettel

összehozva vontuk be a gyermekeket az alkotás világába 32 órában . A foglalkozások során téma volt: animáció, építészet, formatervezés, grafika, fotó, ékszerkészítés.

Közösségépítő, agressziókezelő tematikus csoportfoglalkozások

Tapasztalataink szerint a legintenzívebb módja az ismeretek átadásának, az életmód és szemlélet elsajátításának a bentlakásos, tábori forma. A projekt új programsorozatok és foglalkozások kialakításával, a gyerekek igényeinek megfelelően alakította ki a módszertani eszköztárát.

Projektünk lehetőséget biztosított a résztvevő gyermekek, tanulók személyiségfejlődésére, művészeti és kreatív képességeinek kibontakoztatására, hátrányainak kompenzálására és az egészségtudatosság elsajátítására. A szabadidős tevékenységek hatékonyan segíthetik kompetenciáik fejlesztését. A tematikus foglalkozások célja volt, hogy a tábor során a készségfejlesztés és az önálló kreatív gondolkodás fejlesztésén keresztül javuljon a gyermekek közötti szociokulturális és társadalmi egyenlőtlenség, újabb lehetőségek táruljanak fel előttük az önmenedzselés erősítésével. A résztvevő gyerekekben keltett igények továbbgondolásra sarkallják őket, kreatív ötleteiket maguk is képesek legyenek megvalósítani és hajlandóak legyenek ezt másokkal is megosztani.

Egyéni pszichoterápia- lelki traumán átesett, még tünetmentes gyermekek számára

Az ellátottak körében gyakori jelenség szorongás a lelki traumák viselése, a szenvedélybetegségek különféle formája, a viselkedési addikciók, az önismeret hiánya. A program során legalább 40 fő számára biztosítottunk 300 órában egyéni pszichoterápiás foglalkozásokat. A visszajelzések alapján sokat segített a résztvevőknek az egyéni pszichológusi gondozás, ugyanis a célcsoport számára csak korlátozottan elérhető ez a szolgáltatás.

A célcsoporttal közvetlenül foglalkozók számára szemináriumok

A célcsoport esetében gyakori veszély az áldozattá válás. Az „áldozatok” azokat a személyeket jelentik, akik –egyénilag vagy közösen – sérelmet szenvedtek, beleértve a testi vagy szellemi sérülést, érzelmi szenvedést, gazdasági veszteséget vagy alapvető jogaik lényeges csorbítását olyan cselekmények vagy mulasztások által, amelyek sértik a tagállamokban érvényes büntető törvényeket, beleértve a hatalommal való bűnös visszaélést tilalmazó törvényeket.

A résztvevő szakemberek számára nem kis jelentőségű volt annak tisztázása, mennyiben járultak hozzá az áldozat cselekedetei és tulajdonságai a bűncselekmény elkövetéséhez, azaz milyen az áldozat ún. viktimítási foka. Az áldozattá válást elősegíthetik: személyi kör, az ember kapcsolata a szociális környezettel, a képzettség, valamint a tér és az idő mint objektív adottságok. A személyi körbe sorolhatók a kor szerinti meghatározottság, az egészségi állapot, az áldozat helye a családban és a család struktúrája. Mindezeknek kiemelt a jelentősége. Az áldozattá válás kockázata nem azonos valamennyi gyermek esetében. Vannak lányok és fiúk, akik a sérelmükre elkövetett szexuális bűncselekmény szempontjából sebezhetőbbek.

A gyermekvédelem területén dolgozó szakemberek lelki megsegítése, szakmai fejlődésének biztosítása, a területen oly gyakori kiégés folyamatának elkerülése rendkívül fontos és szükséges.

A projekt során megvalósított szemináriumok, esetmegbeszélések, szupervíziós foglalkozások rendkívül hasznosak voltak és segítették a szakemberek regenerálódását, épülését, szakmai fejlődését.

Stiller Zoltán

